

Nielsen, Klaus N. (1999): **Musical Apprenticeship. Learning at the Academy of Music as Socially Situated**. Aarhus universitet, Psykologisk skriftserie 24-2. 250 sider.

Anmeldt av *Monika Nerland*, doktorgradsstipendiat ved Norges musikkhøgskole og Universitetet i Oslo, Pedagogisk forskningsinstitutt.

Denne publikasjonen bygger på Klaus N. Nielsens doktoravhandling med samme navn, fra 1998. Noen endringer er foretatt fra det opprinnelige manuset, blant annet er metodekapitlet tatt ut og erstattet med et kort appendix, og avhandlingens kapittel 2, "Current issues of apprenticeship", er utelatt i denne utgaven. Men i all hovedsak er det Nielsens doktoravhandling vi her får presentert.

Avhandlingen tar utgangspunkt i situert læringsteori og en forståelse av læring som sosial praksis, og søker å empirisk prøve ut mesterlære (apprenticeship) som en tilnærming til å forstå og begrepsliggjøre læring. Konservatorieutdanning av klassiske pianister er valgt som undersøkelsesfelt, blant annet ut fra at denne utdanningen er organisert med likhetstrekk til mesterlæren som utdannelsesform. Undersøkelsen er foretatt ved Det Jydske Musikkonservatorium, og det empiriske materialet er samlet gjennom observasjon og 16 kvalitative intervjuer med henholdsvis 11 studenter og 2 lærere. Problemstillingene omhandler blant annet hvordan studentene lærer sitt fag gjennom deltakelse i sosiale praksiser, og hvordan den sosiale organiseringen av læringsmiljøet virker inn på læringen. Eller, som Klaus Nielsen selv sammenfatter det:

"By using a situated perspective the key issues of the study are to explore the learner as an active participant in a social practice; the fellow students as mediators in the process of learning; aspects of teaching; imitation as learning; learning in different contextual settings (concerts and working as music teachers) and finally, approaching aspects of knowledge and learning from a situated perspective." (s. 6)

Disse punktene er også langt på vei i samsvar med avhandlingens kapitler. Jeg vil i det følgende gå gjennom avhandlingen kronologisk, for deretter å komme med noen samlende refleksjoner.

Første kapittel er en introduksjon til avhandlingen og forskningsfeltet. Den videre fremstillingen er deretter organisert i to hoveddeler. I del 1, *Trajectories of participation*, presenteres først det teoretiske perspektivet i et kapittel om ulike tilnærminger til å forstå læring i praksis. Nielsen drøfter hva det innebærer å forstå noe som situert. Han går deretter inn i en diskusjon om praksisbegrepet, for så å trekke dette med seg videre i en presentasjon av det teoretiske grepet han selv har lagt til grunn i sin undersøkelse: En forståelse av læring som

deltakelse i sosial praksis, med Jean Lave som en hovedkilde. I dette kapitlet diskuteres også Bourdieus tilnærming til å forstå og analysere sosiale praksiser. Bourdieu trekkes inn som diskusjonsgrunnlag flere steder i avhandlingen. Imidlertid, ut fra en opplevelse av at hans begrepsrammer fokuserer mye på struktur og ikke er så egnet til å begrepsliggjøre individers læring og handling, velger Nielsen å heller basere sin undersøkelse på Lave og Wengers situerte læringsteori. I dette perspektivet løftes *communities of practice* og *trajectories of participation* fram som sentrale analytiske begreper.

Gjennom å forstå læring som sosial praksis søker Nielsen dermed å overkomme den dualismen mellom individ og miljø som ofte har gjort seg gjeldende i mer tradisjonell læringsteori, og han argumenterer for viktigheten av å forstå læringsprosessen i relasjon til den sosiale praksis hvor den finner sted. I kapittel 3, som jeg ville ønsket mer omfattende og dyptgående, presenteres derfor den klassiske musikkens sosiale praksis og musikkonservatoriet som institusjon, med sine særegne verdier og tradisjoner. Med dette som bakgrunn følger så et interessant kapittel 4, der to studenters livshistorier presenteres som eksempler på ulike deltakerbaner eller *trajectories of participation* innenfor musikkonservatoriet. Her får vi et innblikk i studentenes utvikling gjennom kontinuerlig forhandling og identitetskonstruksjon i den sosiale praksis, der den ene har ambisjoner om å bli konsertpianist, mens den andre rekonstruerer seg selv i løpet av studietiden og velger en bane som musikk lærer i stedet.

De spenninger og verdikonflikter som trekkes fram i disse kapitlene er sentrale i forhold til konservatoriekultur generelt, og de finner også støtte i tidligere forskning. Det undrer meg derfor litt at ikke tidligere undersøkelser fra musikkutdanningsfeltet trekkes inn i diskusjonen. Eksempelvis har Brian Roberts (1991, 1993) undersøkt identitetskonstruksjon og yrkessosialisering innenfor høyere musikkutdanning i Canada, og vist hvordan utdanningsinstitusjonenes fokus på performance og musikeridentitet innskrenker studentenes muligheter til å velge og etablere en identitet som musikk lærer innenfor denne kulturen. Jeg vil også tro at Henry Kingsbury's undersøkelse fra 1984 (publisert i 1988) om konservatoriet som kulturelt system kunne gitt interessante innspill til kapittel 3. Disse studiene er ikke nevnt i avhandlingen så langt jeg har kunnet se, og ettersom de fleste kapitlene rundes av med en diskusjon der resultatene drøftes mot annen forskning spør jeg meg om dette er et bevisst valg, eller om det skyldes at forfatteren ikke har visst at de eksisterer?

Del 2 har fått tittelen *Contextual learning at the Academy of Music*

Kapittel 5 omhandler hvilken rolle undervisning spiller i studentenes læring, og det er undervisningen på hovedinstrument det dreier seg om, som for det meste finner sted i en-til-en situasjoner. Nielsen tar utgangspunkt i tre tilnærminger til å forstå forholdet mellom mester/lærer og lærling/student, henholdsvis et personsentrert og et desentrert perspektiv på mesterlære, samt en tredje posisjon som her begrepsliggjøres som "the scaffolding master" (s. 106). Undervisningens basis i gjensidig tillitt og aksept av autoritet løftes fram, og betydningen av at læreren selv er en aktiv konsertpianist som deltar i den sosiale praksis studenten ønsker å bevege seg inn i, understrekes. Videre beskrives interaksjonen mellom student og lærer som en "context-sensitive dialogue" (s. 142), der læreren ofte er initiativtaker, men hvor student og

lærer i fellesskap arbeider med å definere og åpne opp problemer og utforske muligheter som ligger i materialet. Både det musikalske materialet og aktiviteter innenfor andre kontekster i den sosiale praksisen virker konstituerende på undervisningens utforming, og Nielsen ser spesielt på hvordan konsertvirksomhet og studentenes øvepraksis gjør seg gjeldende i undervisningen. Problemstillinger fra dette kapittelet føres videre i kapittel 6, der temaet er læring gjennom imitasjon, og hvordan dette forstås og benyttes i undervisningen på konservatoriet.

Det er et vidt problemfelt Nielsen tar opp her, og han løfter fram mange interessante spørsmål og refleksjoner. Både rammene for arbeidet og empiriens karakter legger imidlertid begrensninger på hvor langt han kan forfølge de ulike spørsmålene, slik at de i en del tilfeller blir nokså kort behandlet. Eksempelvis blir bruken av metaforer, eksempler og narrativer i undervisningen (s. 135 ff) stående i en lite utviklet form. Kapittel 5 fremstår også litt uoversiktlig i formen, noe som til dels kan skyldes en layout der overskrifter som innholdsmessig ser ut til å være hierarkisk rangert, er plassert på samme nivå når det gjelder font og skriftstørrelse. I kapittel 6 savner jeg først og fremst bruk av observasjonsdata i drøftingen, da det kunne vært interessant å få vite noe om hva deltakerne *gjør* i undervisnings-situasjonen og hvilken plass imitasjon synes å ha her, i tillegg til hvordan de reflekterer rundt dette i intervjusituasjonen. (Forfatteren reflekterer selv rundt metodevalget mot slutten av kapitlet, og hevder at andre tilnærminger kanskje kunne belyst problematikken bedre. Men i og med at observasjon av undervisning gjennom et halvt år inngikk i studien, vil jeg tro at noe kunne vært gjort gjennom bruk av det eksisterende materialet.)

Likevel synes jeg disse kapitlene byr på mange spennende refleksjoner, for eksempel når det gjelder forståelse av dialog i et fag hvor mye handler om nonverbale ytringer. Utprøvingen av de ulike modellene for mester-lærling-relasjoner som forståelsesrammer er interessant lesning, både med tanke på videreutvikling av mesterlære som en teoretisk konsepsjon, og når det gjelder forståelsen av praksiser innenfor fagfeltet høyere musikkutdanning.

I kapitlene 7 og 8 fortsetter undersøkelsen av læring i ulike kontekster, idet læringsressursene som ligger i studentenes deltakelse i hhv konsertering og undervisning (der studentene selv er lærere) utforskes. Den tette relasjonen mellom konsertvirksomheten og hovedinstrumentundervisningen på konservatoriet går igjen flere steder i avhandlingen, og her viser Nielsen hvordan studentene opplever et stort læringspotensiale i konsertdeltakelsen, både som utøvere på scenen og i situasjoner med mer perifer deltakelse som publikum. Læringen knyttes blant annet til observasjon av yrkesutøvelsen, deltakelse i evaluering av seg selv og andre, og muligheten til å prøve ut egen kompetanse i reelle yrkessituasjoner. Mange av studentene underviser også egne elever parallelt med studiene, og selv om dette ofte forstås som en jobb av studentene, og den generelle holdningen på konservatoriet ser ut til å være at undervisning er "noe alle kan gjøre" (s. 197), ga de i intervjusituasjonen uttrykk for at de også lærte mye av denne aktiviteten som var verdifullt for deres egen utvikling som musikere. Nielsen tar disse resultatene som støtte for det situerte perspektivets oppmerksomhet mot at synliggjøring av yrkeskunnskapen, samt tilgang på observasjon av og perifer deltakelse i yrkespraksisen, er viktig for læringen.

I kapittel 9 løftes refleksjoner fra de foregående kapitlene opp på et mer generelt nivå, i en diskusjon om kunnskapssyn og rasjonalitetsformer. Nielsen viser hvordan det han benevner som en teknologisk rasjonalitet ikke kan ta opp i seg kunnskapsformer som har kroppslig og sosial forankring, og behovet for mer forskning og utvikling i forhold til det som ofte har blitt omtalt som praktisk kunnskap aktualiseres. Det hele rundes av med et oppsummerende og konkluderende kapittel nummer 10.

Alt i alt er denne avhandlingen interessant lesning. Den løfter fram spørsmål og setter i gang refleksjoner på ulike nivåer, og jeg tar det som et godt tegn at jeg føler behov for å både diskutere og utforske ting videre.

Min hovedkommentar skal knyttes til i hvilken grad forfatteren lykkes med å se læringen i relasjon til konservatoriets ulike sosiale praksiser og yrkespraksisen som musiker. Innenfor et slikt relasjonelt perspektiv har vi i mine øyne å gjøre med en form for structure-agency-problematikk. Jeg opplever at Nielsen hovedsakelig nærmer seg den sosiale praksisen fra handlingsnivået og aktørperspektivet, hvilket jo ikke er så merkelig da det er *læring* som er avhandlingens hovedfokus. Spørsmålet er bare om ikke en bredere forståelse av disse læringsprosessene fordrer at man supplerer spørsmålet om *hvordan* studentene lærer med et *hva*, og om hvordan dette *hva* (det de lærer) er sosialt og historisk konstituert. Altså et sterkere fokus på strukturnivået og det som man med Bourdieu kan benevne som den sosiale fysikk. Disse perspektivene er ikke fraværende i Nielsens fremstilling, men vektleggingen blir på aktørsiden – antakelig som en følge av problemstillingene og den empiriske forankringen i personlige intervjuer.

Så er det jo et paradoks, som det gjerne blir i forskning på sosiale fenomener, at man på den ene siden etterlyser en mer dyptgående analyse av de ulike problemstillingene, og samtidig ønsker et enda bredere fokus. Valg og begrensninger må man jo foreta, og jeg synes denne teksten har en koherens mellom forskningsobjekt, metode og teoretisk perspektiv. Den berører mange temaer, og bidrar positivt til å åpne opp et felt for videre forskning, ved å bringe spørsmål og undersøkelsesområder opp i dagen. Fra et musikkfaglig ståsted vil det være spesielt interessant å ytterligere utforske variasjoner i den sosiale praksisen, og å gå videre på forholdet mellom læringspraksiser og den institusjonskultur / det sosiale felt som disse foregår innenfor.

I mine øyne har avhandlingen minst tre funksjoner, som alle gjør den vel verdt å lese: For det første viser den fram deler av et praksisfelt hvor lite forskning har vært gjort, og bidrar til å åpne opp problemstillinger for videre forskning innenfor musikkutdanningsfeltet. For det andre er den et eksempel på en konstruksjon av et forskningsprosjekt der man belyser situert læring fra et studentperspektiv, innenfor et fagområde hvor ferdigheter, kroppslighet og nonverbal kommunikasjon er sentralt. For det tredje representerer den en utprøving av analytiske begreper innenfor mesterlære og situert læring på en empirisk virkelighet. Her bidrar den til videre teoriutvikling på mer generelt nivå, ved å blant annet tydeliggjøre behovet for en utvidet forståelse av både læring, undervisning og kunnskap dersom man skal kunne fange opp sentrale dimensjoner ved denne type menneskelig virksomhet.

Referanser:

- Kingsbury, Henry (1988): *Music, Talent and Performance. A Conservatory Cultural System*. Philadelphia: Temple University Press
- Roberts, Brian A. (1991): *A Place to Play: The Social World of University Schools of Music*. St. John's: Memorial University of Newfoundland
- Roberts, Brian A. (1993): *I, Musician. Towards a model of Identity Construction and Maintenance by Music Education Students as Musicians*. St. John's: Memorial University of Newfoundland